

Motion till riksdagen 2024/25:1358

av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD)

Den könsbekräftande vården i Sverige

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kommunikation kring genus och könstillhörighet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kirurgiska ingrepp och hormonbehandling vid behandling av könsdysfori inte ska genomföras på personer under 25 års ålder och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheten att införa nationella riktlinjer för att stärka den psykiska hälsan för transpersoner och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ytterligare bör verka för att barn- och ungdomspsykiatri i landet blir mer tillgänglig, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för stärkt vård och uppföljning av vård för unga som lider av könsdysfori, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att beakta vikten av samtalsterapi och psykologisk utredning som primära insatser vid behandling av könsdysfori och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sitt arbete bör överväga en oberoende granskning av den könsbekräftande vården i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten till skadestånd och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om könstillhörighetslagen och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Vi har under de senaste åren kunnat se en explosionsartad ökning av ungdomar som önskar genomgå könsbyte eftersom de upplever att de inte kan identifiera sig med sitt kön. I stället för att som ett första steg erbjuda hormonbehandling och kirurgiska ingrepp menar Sverigedemokraterna att samtalsstöd, stärkt psykiskt mående och en psykologisk utredning bör vara grundläggande innan livsförändrande ingrepp görs. Det är också ett faktum att flertalet av de som lider av könsdysfori ofta även har andra allvarliga psykiatriska diagnoser, varför även en stärkt och mer tillgänglig barn- och ungdomspsykiatri är nödvändig.

Irreversibla ingrepp i form av könsbyte ska grundas på evidens och forskning innan ingrepp görs på barn och unga, och den könsbekräftande vården som redan förts i Sverige bör utredas genom en oberoende granskning.

Det har också från bland annat SBU framkommit att det vetenskapliga underlaget inte räcker för att bedöma effekterna av hormonbehandling av barn och ungdomar med könsdysfori. Det saknas också sammanhållna data som beskriver förloppet för dem som söker för och får diagnosen könsdysfori i Sverige. Det är således särskilt angeläget att vården är eftertänksam med ingrepp och behandling. Följderna för de barn och unga som under resans gång upptäcker att de ångrar sig kan för såväl den enskilde som dennes föräldrar, som haft sin tillit till vården, innebära ett livslångt lidande både fysiskt och psykiskt.

Neutralisera tonen kring genus och könstillhörighet

Frågan om könstillhörighet och genuspedagogik har varit högt på agendan under ganska lång tid. En högröstad debatt och kampanjer om att genus och ifrågasättande av könstillhörighet är positivt har parats med budskapet att normbrytande beteende är att föredra. Samtidigt har antalet unga som söker könsbekräftande vård ökat, liksom även behovet av psykiatriskt stöd. Inom såväl media som i samhällets olika verksamheter och institutioner har barn i väldigt unga år blivit ifrågasatta om deras vardagliga val och om sin könstillhörighet och identitet. Allt detta har pågått relativt oemotsagt och utan tydliga konsekvensanalyser inom medicin och etik.

Det är inte politikens roll att påverka och styra medborgarna till olika livsval, klädval, filosofiska val eller andra val som naturligt vilar på den enskilde. Politikens roll är i stället att verka för att varje individ får det stöd och den vård som denne behöver. Sådant stöd och vård måste vila på evidens och beprövad erfarenhet.

Sverigedemokraterna anser att tonen i samhällsdebatten har varit alldeles för hög och ensidig. Här har regeringen en möjlighet att föregå med gott exempel och följa svensk lagstiftning om saklighet och opartiskhet och instruera sina myndigheter att neutralisera kommunikationen med allmänheten och mellan myndigheter i frågor som rör så grundläggande saker som medicin och livsval. Detta är viktigt i kontakt med barn och unga och särskilt viktigt när det rör unga med olika typer av svårigheter och diagnoser. I stället för att styra och ifrågasätta behöver myndigheterna stärka barnet i dennes val och personlighet.

Höjd åldersgräns vid behandling av könsdysfori

Den könsbekräftande vården går ut på att erbjuda medicinsk och kirurgisk behandling till patienten, och vården fokuseras därmed fullt ut på att anpassa kroppen efter den upplevda könsidentiteten. Behandlingsmetoderna som används har visat sig vara osäkra eftersom de både saknar vetenskaplig evidens och beprövad erfarenhet. Det är även styrkt att många av de unga patienter som söker sig till transvården har andra underliggande neuropsykiatriska diagnoser. Detta har inneburit att Socialstyrelsen på senare tid har gjort en helomvändning i frågan, och myndigheten anser inte längre att kirurgiska ingrepp för könsbyte är lämpligt för patienter under 18 år.

Bland de som byter kön har även de som väljer att återgå till sitt ursprungliga kön ökat. Det vill säga, en detransitionering. Detta eftersom de helt enkelt tagit ett beslut för snabbt och de i många fall fått allvarliga skador såsom ärrbildningar, ökad psykisk ohälsa, infertilitet och nervproblem. Det är inte heller ovanligt att de personer som väljer att detransitionera blir utstötta ur gemenskapen inom hbt-rörelsen.

Enligt forskning är hjärnan inte fullvuxen förrän vid 25 års ålder, och det är först då en person kan bedöma risker och se saker ur ett helhetsperspektiv. Eftersom det saknas säker evidens för att behandla barn och unga vuxna bör den här typen av ingrepp och behandlingar inte vara tillåtna på personer under 25 år.

Stärkt psykisk hälsa för transpersoner

Det krävs mer specifika insatser för att främja transpersoners psykiska hälsa. De specifika behov som föreligger måste tas i beaktande och arbetet för att stärka den psykiska hälsan hos gruppen behöver likaså bli bredare än enbart utbildningsinsatser, som fokus till stor del kretsar kring idag. För att den vård och behandling som erbjuds vid könsdysfori ska bli mer jämlik krävs det att nationella riktlinjer tas fram för att säkerställa detta.

Könsdysfori orsakar psykiskt lidande som kan grunda sig i att den upplevda könsidentiteten inte stämmer överens med det kön som fastställts vid födseln. I dag saknas många delar inom den könsbekräftande vården. Den vetenskapliga evidensen måste utgöra en stark grund för all vård och behandling och det finns inga skäl för att transvården skulle vara undantagen från detta.

Enligt Socialstyrelsen har många personer med konstaterad könsdysfori även hög förekomst av flera andra psykiatriska diagnoser, såsom autism, depression och ångestsjukdomar. De med könsdysfori och registrerat manligt kön hade 4,9 gånger högre risk att dö i suicid och de med ett kvinnligt registrerat kön 13,7 gånger högre risk att dö i suicid än övriga befolkningen. Vidare har personer med könsdysfori och olika psykiatriska diagnoser som begått suicid samtidigt haft en mycket hög förekomst av allvarliga psykiatriska diagnoser som t.ex. skadligt bruk eller beroende av beroendeframkallande substanser, schizofreni eller personlighetssyndrom.

För att personer som lider av könsdysfori ska känna att de får hjälp, blir lyssnade på och får prata med läkare och andra yrkesgrupper behöver vården stärkas och utbildningsinsatser riktas mot personal som möter dem som söker sig till vården. Det är en självklarhet att de som lider av könsdysfori ska få adekvat vård.

Stärkt vård och uppföljning av barn och unga

För en välmående befolkning behöver insatser riktas i tidig ålder. Barn som lider av könsdysfori eller på andra sätt med psykisk ohälsa och inte känner sig tillfreds i den kropp de är födda i behöver få stöd av samhällets insatser. Köerna till barn- och ungdomspsykiatri är långa, och elevhälsan på skolorna är bristfällig.

Sverigedemokraterna menar att det är här man behöver börja, redan från start med unga som behöver vård eller samtalsstöd. Inga barn eller unga ska känna att vuxna inte finns till när de behövs som mest eller att de inte blir lyssnade på eller tagna på allvar.

Utbildningsinsatser, tillgängliggörande av resurser och en tillgänglig barn- och ungdomspsykiatri bör prioriteras för att ingen ska känna att den går ensam med sina tankar och med sin psykiska ohälsa. Vidare behövs bättre förutsättningar för uppföljning av den vård och behandling som unga som lider av könsdysfori fått, för att kunskapsstödet på sikt ska kunna utvecklas och stärkas i hela landet.

Krav på psykisk stabilitet vid könskorrigering och hormonbehandling

Att oåterkalleliga ingrepp, såsom kirurgi och hormonbehandling, i dag används som primära behandlingsmetoder är mycket oroväckande – inte minst när det inte föreligger fullgod evidens för vare sig risker eller biverkningar. Det är fel att samtalsterapi inte används som primär behandlingsmetod vid könsdysfori i dag, eftersom många personer som diagnostiserats med könsdysfori faktiskt har hög förekomst av samtidiga psykiatriska diagnoser.

För att kunna genomgå en könskorrigering och hormonbehandling ska psykisk stabilitet vara ett absolut krav. Det är ett livsförändrande ingrepp som därför också kräver att personen är mentalt mogen och har stor förståelse för efterföljande konsekvenser samt biverkningar. Att få må bra och trivas i sin kropp är mycket viktigt. Därför är det också fundamentalt viktigt att den könsbekräftande vården och behandlingen ser till helheten, utifrån ett långsiktigt perspektiv. Med anledning av detta menar vi att biverkningsfri behandling, såsom samtalsterapi, bör vara den första behandlingsåtgärden vid könsdysfori. Terapeutisk behandling och en seriös psykologisk utredning, vilken tar hänsyn till faktorer såsom annan psykisk sjukdom, måste vara grundläggande delar i vårdprocessen vid könsdysfori.

Underlivskirurgi innebär alltid sterilitet. Upp till 67 procent av alla som genomgår könskorrigering kirurgi får även någon form av komplikation och svåra biverkningar. Detta enligt en systematisk översikt från Sahlgrenska sjukhuset som granskat samtliga studier inom området. Kirurgiska ingrepp för att avlägsna bröstet, så kallad mastektomi, kan ge irreversibla skador där patienten riskerar att få svåra problem med smärtor flera år efter ingreppet. Risken är särskilt hög för unga kvinnor.

Den amerikanska barnläkarföreningen lyfter fram biverkningarna av hormonterapi där man redogör för att pubertetsblockerare kan leda till sterilitet, benskörhet, ökad förekomst av självmordstankar och självskadebeteende. Östrogen och testosteron kan också innebära en ökad risk för förstadier till diabetes och förhöjda blodfetter. Östrogen ökar likaså risken för blodproppar och stroke, bröstcancer, högt blodtryck samt viktuppgång. Testosteron kan öka risken för polycytemi som kan innebära blodproppar och blödningar samt leverpåverkan.

Socialstyrelsens statistik över läkemedel visar även att ökningen av behandling med könshormoner eller pubertetsblockerare i åldern 15–19 år är lika hög som den ökade diagnostiseringen av könsdysfori. De kända biverkningarna kan bli mycket svåra och framtiden för barn och unga som genomgår könskorrigering behandling är därmed oviss. Inget barn och inga unga med könsdysfori ska behandlas med metoder som saknar vedertaget och ovedersägligt vetenskapligt stöd.

En oberoende utredning

Eftersom det saknas säker evidens för att behandla barn och unga vuxna med könsdysfori bör den här typen av ingrepp och behandlingar inte få förekomma i fråga om personer under 25 år. En oberoende utredning behöver granska transvården och den könskorrigering behandling som genomförts på tusentals barn och unga vuxna i Sverige.

Skadestånd till barn och unga som blivit behandlade för könsdysfori på tveksamma grunder

Socialstyrelsen ändrade 2022, efter en tv-sänd granskande dokumentär om den könsbekräftande vården, sina riktlinjer avseende vården. Följderna för de barn och unga som under resans gång upptäcker att de ångrar sig kan för såväl den enskilde som dennes föräldrar, som haft sin tillit till vården, innebära ett livslångt lidande både fysiskt och psykiskt. Dagens riktlinjer säger att om en individ är under arton år så genomförs utredningen om könsdysfori med föräldrarnas samtycke. Det innebär att ett oerhört stort ansvar vilar på föräldern, som i sin tur har väldigt lite evidens och kunskap att stödja sig mot. I Socialstyrelsens rekommendationer konstaterar man att den erfarenhetsbaserade kunskapen bland medverkande experter är mindre enhetlig 2022 än vad den var 2015.

Likaså framför Socialstyrelsen att den dokumenterade förekomsten av medicinsk detransition bland unga vuxna, vilket avser processen där en person av något skäl avbryter en könsbekräftande medicinsk behandling eller söker återställa de medicinska effekterna av genomgången könsbekräftande behandling, har förskjutits i en negativ riktning mot tidigare, där balansen mellan nytta och risk har förändrats i negativ riktning. Vidare kan det konstateras att trots att forskningsläget i princip är oförändrat sedan kunskapsstödet togs fram 2015 har de tidigare starka, positiva rekommendationerna om pubertetshämmande och könsbekräftande behandling reviderats till svaga, negativa rekommendationer.

Detta tyder på att tidigare rekommendationer har förändrats i en mer försiktig riktning och att det därmed inte längre finns ett lika starkt stöd för tidigare riktlinjer. Detta är med tanke på dels föräldrarnas tillit till professionen och deras samtycke till utredning oroande. Såväl läkare som föräldrar till barn som har ångrat sig menar att behandling initieras och påbörjas alltför lättvindigt. Vidare framförde läkare, psykologer, forskare och anhöriga till patienter i ett brev till Socialstyrelsen sin oro. Bland annat skrev man: ”Att okritiskt acceptera den kraftiga ökningen av personer som vill genomgå könskorrigering behandling som att det är ett mörkertal som kommer fram i ljuset är farligt.”

Med detta som bakgrund bör regeringen ta ansvar för de barn som tagit del av den könsbekräftande vården. En vård som utan tillräcklig vetenskaplig evidens har bedrivits

på barn och unga i Sverige. Den politiska viljan har också fått stå oemotsagd utan att någon kritisk röst har höjts. Regeringen bör utreda frågan om skadestånd till de barn och unga som utan evidens och beprövad erfarenhet har fått sina liv förstörda genom att tillåtas genomgå hormonhämmande behandlingar i unga år och genomgå irreversibla ingrepp. Utredningen bör även ta ställning till vårdnadshavares rätt till skadestånd.

Nej till ändringar i könstillhörighetslagen för en förenklad process för att byta kön

Under 2021 presenterade den föregående socialdemokratiska regeringen ett förslag om en förenklad process för att byta kön utan kontakt med vården och med utgångspunkt i den enskildes självidentifikation. Detta skulle kunna göras från 12 års ålder. Syftet med förslaget är att skilja det juridiska könet från det biologiska med utgångspunkten att förenkla möjligheterna att byta kön. Efter att Socialstyrelsen ändrat sina rekommendationer för pubertetshämmande och könsbekräftande hormonbehandling till 18 år eftersom man menade att riskerna överväger nyttan så valde den föregående regeringen att ändra sin uppfattning. När de sedan presenterade sin lagrådsremiss 2022 ansåg man klokt nog att 12-åriga barn inte längre skulle ha möjlighet att ändra sitt juridiska kön, utan ändrade denna gräns till 16 år. Det skulle också kunna göras utan att det fanns en ställd diagnos från professionen.

Förslaget landade efter riksdagsvalet 2022 på den nya regeringens bord. Men då regeringspartierna inte kunde enas lades ingen proposition fram av regeringen.

M och L valde då i stället att runda regeringsunderlagets splittring och gå vidare med frågan som ett utskottsinitiativ i riksdagens socialutskott och söka stöd av vänsteroppositionen.

Förslaget som nu blir lag och som väntas träda i kraft den 1 juli 2025 innebär att det ska bli enklare att byta juridiskt kön, att det inte längre ska krävas en grundlig medicinsk utredning och att det inte heller längre ska ställas något krav på könsdysforidiagnos, vilket finns i nuvarande lagstiftning. Åldersgränsen sänks så att barn och unga redan från 16 års ålder ska kunna byta juridiskt kön. Vidare tas kravet på tillstånd från Socialstyrelsen för kirurgiska ingrepp i könsorganen bort.

Förslaget har väckt kritik från många håll – inte minst har det föregåtts av tre remissomgångar, och Lagrådet har riktat tung kritik. Vidare har Sveriges Kvinnolobby och Riksorganisationen för kvinno- och tjejjourer kritiserat de förslag som lagts fram. En rad företrädare för professionen, bland annat barnläkare, specialistläkare både inom barnmedicin och psykiatri, sjuksköterskor, professorer med flera har varnat för att driva igenom det här lagförslaget och betonar risken för att ett juridiskt könsbyte kan innebära ett första bekräftande steg som senare leder till medicinska åtgärder och irreversibla ingrepp, som individen i fråga senare kan komma att ångra som vuxen. Något som också allt fler unga vuxna vittnar om som genomgått könsbyte och som är starkt kritiska till hur de trots tidigare lagstiftning, med krav på medicinsk utredning och diagnos, inte fått den vård de behövt.

Sverigedemokraterna är tydliga med att vi inte står bakom ändringen av könstillhörighetslagen i syfte att förenkla processen för att byta kön och skilja det biologiska könet från det juridiska. Vår utgångspunkt är att ett juridiskt kön ska stämma överens med det biologiska könet. Vi vänder oss även emot idén att juridisk könstillhörighet är något som alla fritt ska kunna välja själva, trots att det inte finns någon diagnos om

könsdysfori i botten. Vi står fast vid att åldersgränsen snarare bör höjas eftersom, som Socialstyrelsen lyfter, nyttan inte överväger riskerna. Sverigedemokraterna anser att riksdagsbeslutet om ny könstillhörighetslag, Förbättrade möjligheter att ändra kön, är olyckligt.

Det vidare arbetet med frågan om könstillhörighet bör utgå från de förslag som vi presenterar i här aktuell motion.

Carina Ståhl Herrstedt (SD)

Carita Boulwén (SD)

Leonid Yurkovskiy (SD)

Mona Olin (SD)

Christian Lindefjärd (SD)